

ЛЮЛЯЙКО

Литовська читанка
для українських дітей

*Уклав і переклав з литовської
Дмитро Чередниченко*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ДОБРА ЧАРІВНИЦЯ Й ДІВЧИНА

Литовська народна казка

Посеред лісу ріс старий дуб. Під тим дубом був великий камінь. На тому камені часто відпочивала чарівниця, що жила у тому лісі.

Одного разу чарівниця сиділа на камені під дубом і побачила дівчину, що збирала трави.

— Може б ти, дівчино, підійшла до мене? — мовить чарівниця. Дівчина підійшла. Вона була одягнена просто, у своєму кошику мала якихось назбираних трав.

— Навіщо збираєш ці трави? — запитала чарівниця.

— На цих травах я заварю мамі ліки. Наваром із цих трав я лікую маму. Моя мама вже давно нездуває і лежить у ліжку.

— А що за недуга у твоєї мамі? — знов запитала чарівниця.

— Я не знаю і мама сама не знає. Вона дуже слаба. Хоч я її лікую трав'яним чаєм, але вона все нездуває.

— Я знаю ліки, дівчино, від яких твоя мама одужає напевне.

— О, будь ласка, бабусю, скажи, які ті ліки і де їх можна дістати.

— Добре, — відповіла чарівниця. — Але задарма не скажу. Ти мені за це маєш виконати три роботи.

— Все зроблю, все віддам, що тільки захочеш, аби лише мама швидше одужала!

— То слухай, — далі мовила чарівниця. — Ти маєш дома гарного білого голуба, якого дуже любиш. Віддай мені його. Потім приведи козу, яка щодня дає молоко, а коли твоя мама одужає, ти маєш прийти й рік у мене пожити. Буде тобі важко. Матимеш багато роботи... То тепер скажи, чи згодна ти все

це виконати?

Дівчина подумала й сказала:

— Так, так. Я все зроблю, аби тільки моя мама одужала. Я й два роки змогла б у тебе працювати. Тільки вилікуй маму.

— Бачу, що ти дуже любиш свою маму, — каже чарівниця, погладжуючи дівчину по голові. — Я лиш пожартувала, коли казала, щоб ти віддала мені голуба, козу й рік у мене служила. Ось тобі три червоні крупинки. Щоранку нехай мама з'їдає по одній. Вона одужає. Тепер поспішай додому й лікуй маму.

Минуло чотири дні, і хвора одужала. Вона пішла в ліс до каменя під дубом, хотіла подякувати добрій чарівниці за лікування. Але чарівниці не діждалася.

ЯК ЦАП ДІДА ВИРУЧИВ

Литовська народна казка

Був собі дід і мав доньку. Дід збирався їхати на весілля й пішов до озера вмитися.

Прибігає вовк:

— Діду, діду, я тебе з'їм!

Дід злякався та й каже:

— Ні, ти не їж мене, я тобі віддам свою дочку.

— Добре, — каже вовк, — я приїду по неї.

Прийшов дід додому та й плаче. А він мав цапа. То цап і питає:

— Чого ти, діду, плачеш?

— Як мені не плакати, коли я пообіцяв свою дочку вовкові віддати.

— Нічого, — каже цап, — тільки запряжи мене в сани, а свою доньку сховай у мішок, поклади на сани, насмич сінця і їдемо.

Старий так і зробив. Їдуть, їдуть — зустрічають зграю вовків. Вовки й питають:

— Цапе, цапе-королю, куди їдеш?

Цап тремтячи відповідає:

— По дорозі сінце збираю.

— А чи не бачив, що там наша дівчина робить?

— На ліжечку сидить, барвистого пояса тче.

Вовки й помчали далі.

Їдуть далі — зустрічають другу зграю вовків. І ті питають:

— Цапе, цапе-королю, куди їдеш?

— По дорозі сінце збираю.

— А чи не бачив, що там наша дівчина робить?

— На ліжечку сидить, шовкову хустину вишиває.

І ті вовки помчали.

Їдуть далі — зустрічають третю зграю вовків.

— Цапе, цапе-королю, куди їдеш?

— По дорозі сінце збираю.

— А чи не бачив, що наша дівчина робить?

— На ліжечку сидить, шовкові ниті пряде.

Вовки помчали. А цап незабаром приїхав до великої річки.

Людоньки, перевезіть мене,
Людоньки, перевезіть мене!

Люди взяли цапа з усіма саньми й переправили.

А вовки прибїгли до хати старого — немає дівчини. Зараз же їй кинулися доганяти цапа.

Примчали до річки, дивляться — цап із дівчиною на тому боці. Вовки їй гукають:

Людоньки, перевезіть нас,
Людоньки, перевезіть нас!

Люди посадили вовків у човен. Пливуть, пливуть — посеред річки — хлоп і перекинули всіх у воду.

Вовки потонули, а дівчина залишилася жива.

ЯК ОДИН ПАН ПОДОВЖУВАВ ДЕНЬ

Литовська народна казка

Один пан гуляв собі й дивився, як працюють робітники. Робітники пра-

Нагодую неодмінно.

СКУПИЙ

Антанеліс щохвилинки
Дуже любить лагоминки,
Та сховав їх на печі
І заснув сам уночі.

Та знайшли проворні мишки
Й не залишили ні кришки —
Ані тому, ані тим...
Треба бути нескупим.

Раймондас КАЙЛАУСКАС

ДВЕРІ

Арвідас шарпав і грюкав дверима. Дверям це дуже не сподобалося. Вони розгнівались і прищипнули Арвідасові пальчика.

— Вони погані, — закричав хлопчик.

Увечері Арвідас вийшов із татом прогулятися. Довгенько вони гуляли й померзли. Мороз хапав за щічки, щипав носа. Обидва поспішали додому, але мороз від них не відставав.

— Біжімо, Арвідасе, й мороз не дожене! — мовив тато.

Вони пустилися й бігли вулицею до самого дому. Мороз так само біг разом із ними. Він завернув у двір і піднявся сходами. Але батько з сином убігли в кімнату. А мороз залишився за дверима.

«Он які ці двері! — подумав Арвідас. — Вони дуже гарні!»

СКІЛЬКИ ПАЛЬЧИКІВ

Торік Арвідас був зовсім малий. І вмів лічити тільки до п'яти. Як питали, скільки пальчиків у нього на руці, він відповідав:

— П'ять.

— А на другій?

— П'ять.

— А скільки пальчиків на ногах?

— П'ять.

— То скільки всього маєш пальчиків?

— П'ять, — не сумніваючись відповідав Арвідас.

Через півроку він навчився лічити далі. І тепер, коли його питали, скільки має пальчиків, відповідав — десять.

А тепер Арвідас уміє ще більше. Він знає, що всього має двадцять пальчиків.

Чому ж двадцять?

Бо на кожній руці і на кожній нозі по п'ять. А рук і ніг Арвідас має по дві.

Отож — усього двадцять пальчиків.

ДРУЗИ

До купи піску, де грався Арвідас, щодня приходила маленька дівчинка. Вона сідала собі недалечко й бавилася лялькою. Одного разу Арвідас зовсім ненароком зачепив лопаткою руку дівчинки.

Дівчинка розплакалась. Арвідас злякався й подумав:

«Треба тікати. Почує її мама й сваритиме мене». Але глянув на дівчинку, і жаль стало їй — так жалібно вона плакала.

Арвідас посміливішав, присунувся ближче й мовить:

— Дозволь, я тобі подмухаю на руку.

Але дівчинка нічого не відповіла, тільки плакала. Арвідас нахилився й став дмухати. Дівчинка затихла й заплаканими очима дивилася на Арвідаса.

— Ну, ще болить? — спитав Арвідас.

— Болить... — відповіла вона і знов скривила губи. Арвідас знов подмухав.

— А тепер?

— Болить... — пхинькала дівчинка.

— Але, може, менше?

— Менше, — трохи подумавши, сказала вона.

Незабаром їй зовсім перестало боліти. І вони вже гралися разом. З того часу вони стали гарними друзями.

ПОСЕРДИЛИСЬ ЧЕРЕВИЧКИ

Арвідас уже навчився сам одягатися й черевички взувати. І шнурочки зав'язувати.

Але сьогодні черевички якісь дивні. У них зовсім не можна гуляти. Вони повертають ноги в різні боки.

«Мабуть, черевички сю ніч посердились... Того й вернуть носи один від одного», — подумав Арвідас.

— Мамусю, мої черевички посердились! — каже він мамі.

Мама глянула та й каже:

— Ти ж їх не на ті ноги повзував. А вони не можуть місцями мінятися. Того й посердились.

Рамуте СКУЧАЙТЕ

ДЗВОНИКИ

Вітер в житі вітрогонить —
Дзвоники тихенько дзвонять.

Подивись! — гарненька з виду,
Польова русалка їде!

Русі коси вітер клонить...
Дзвоники все дзвонять, дзвонять...

ЖУРАВЛИНА

Раз сорока в ясну днину
Принесла усім новину:

— Чуйте, чуйте, шалапути,
На купинні там — опуки!

Червоніють, напруглися,
Ось покотяться до лісу.

Поспитайте ви дятлів,

ЗМІСТ

Добра чарівниця й дівчина	3
Як пап діда виручив	4
Як один пан подовжував день	6
Ледачий вовк	7
Коротенька народна казочка	8
Рак і ворона	8
Кінь-помічник	9
Народна пісенька	13
Корівка	14
Ялинка — королева вужів	14
Щиголь	19
Дванадцять братів, що гайворонами літають	22
Куршюкас	29
<i>Казіс Шимоніс</i>	35
Вітчизна	35
Під горою	36
<i>Гранас Машьотас</i>	37
Молоденький гусачок і цуцик Рябчучок	37
Юлітин зайчик	38
Мурзюкас і Рябчучас	39
Їжак і білочка	40
Два півники	41
Куцанчик і Безхвостик	42
Вінцас і котик	43
Діти й горобці	43
Кулька тріснула	44
Песик і котик	45
Марітина кицька	46
Котик і цапок	46
Котики	46
Котик сіренький	47
У лісі	48
<i>К. Марукас</i>	48
Чарівне слово	48
Де ж те відро?	49

Збагнув	50
Хто найкращий?	50
Коли хлібець плаче	51
Урок старого горобця	51
Як Рябчик купляв черевички	52
<i>Іонас Авіжюс</i>	54
Санчата погані	54
Бігаймо, звірі, подивитись	55
Зима тікає	57
Спесива горошина	59
Заяча скарга до короля звірів	60
Чиє зверху?	63
Ой, ой, побігли...	64
Злодії та ластівка	66
<i>Казіс Борута</i>	67
Як лисиця й лелека на гостини ходили	67
<i>Мікалоюс Константінас Чюрльоніс</i>	70
Могутнє море	70
«Гей, по Німану блакитнім...».	72
<i>Крістіянас Донелайтіс</i>	72
«Сонечко знов на порі...»	72
<i>Марцеліюс Мартінайтіс</i>	73
Пісня Кукутісової ластівки	73
Кукутіс спостерігає сонечко, що повзе шляхом	74
Жемайтійський шлях	75
<i>Вінцас Міколайтіс-Путінас</i>	76
Вітаю землю	76
Косарі	77
<i>Біте Вілімайте</i>	77
Лисеня	77
<i>К. Сакалаускас—Ванацеліс.</i>	78
Нечемний пес	79

Вивірка і вовк	80
Жадібний пес	81
<i>Альмімантас Зурба</i>	81
Оце тобі й ворона	81
<i>Вітаутас Петкявічюс</i>	84
Помічник	84
<i>Юозас Някрошюс</i>	85
Литовська мова	85
Де знайти мою Литву?	85
Коникова скрипка	86
Чий ти?	86
Балтія — море грайливе	87
Питайте	87
Соловейко	88
<i>Мартінас Вайнілайтіс</i>	88
Буслик Кле-Кле	88
Розумна дівчинка	89
Люляйко	90
Полудень	91
Ха-ха-ха	91
Громисько впало	92
Ведмедько-Ласомедько	93
Мій квітник	94
<i>Вітаутас Бубніс</i>	94
Додому	94
<i>Пятрас Цвірка</i>	95
Чорна тігонька	95
<i>Юстінас Марцінкавічюс</i>	96
Литва	96
Дорога додому	96
Жайворон	97
Лось	98
Сонце спочиває	98

Крижані квіти	98
<i>Вайжантас</i>	99
Мікутісів песик	99
Мікутісова кицька	99
<i>Жемайте</i>	99
Матуся	99
Коза й папок	100
Два приятелі	101
<i>Паулюс Ширвіс</i>	102
Німан	102
Котики	103
Скупшій	104
<i>Раймондас Кашаускас</i>	104
Двері	104
Скільки пальчиків	104
Друзі	105
Посердились черевички	106
<i>Рамуте Скучайте</i>	106
Дзвоники	106
Журавлина	107
<i>Віолетта Пальчінскайте</i>	107
Ведмецько над морем	107
<i>Едуардас Межелайтіс</i>	108
Мова	108
<i>Міколас Карчяускас</i>	108
Німан	108
Морський музей	109
<i>Сігітас Гяда</i>	110
Урок фотографії	110

<i>Костас Кубілінскас</i>	111
Тополі Києва	111
<i>Яніна Дягутіте</i>	112
Сарціс і Мірта	112
Коникова хатка	113
<i>Ґюнас Мікелініскас</i>	114
Малий філософ	114
<i>Вітаутас Рачицкас</i>	115
Комірчина	115
<i>Майроніс</i>	118
Лавочка в лісі	118
<i>Зімаас Ґеле</i>	118
Батьківщина	118
<i>Біруте Балтрушайтіте</i>	118
Запитання	118
«Дерево...»	119
Скоромовка	120
Як пісня знайшлася	120
<i>Алексас Дабульскіс</i>	123
Вистава	123
<i>Ґюнас Білюнас</i>	124
Я поцілив	124
<i>Альбінас Жукаускас</i>	126
Чорне море	126
<i>Вінцас Креве</i>	127
ГОЛУБОК	127
<i>Дануте Жілайтіте</i>	129
Журавка	129
У лісі	130

Сосна	130
Голубчики.	130
Що в саду світить?	131
<i>Ромас Садаускас</i>	131
Боровиків брат.	131
<i>Альфонсас Малдоніс</i>	134
Мов сонце сходить	134
<i>Алдона Льобіте</i>	135
«Неси, мишко, солодкий сон...».	135
«Чи ви знаєте, малята...»	135
«Дивіться кнця-мати...».	135